

ความหมายของตัวเลขในสำนวน

ในภาษาจีนและภาษาไทยนั้น มีสำนวนเป็นจำนวนมากที่ใช้ตัวเลขประกอบ ซึ่งโดยปกติแล้วจะใช้แสดงความคิดในเรื่องของจำนวนหรือปริมาณที่เป็นรูปธรรม อย่างไรก็ตาม ตัวเลขในบางสำนวนยังมีความหมายแฝงอื่นๆด้วย และหากจะจัดกลุ่มความหมายของตัวเลขก็อาจจำแนกกว้างๆได้เป็น 2 กลุ่มด้วยกัน คือ ตัวเลขในสำนวนที่มีความหมายโดยตรง และตัวเลขในสำนวนที่มีความหมายแฝง

เพื่อให้เข้าใจตรงกันเรื่องความหมายโดยตรงและความหมายแฝงของคำ ผู้วิจัยจะให้คานิยามตามที่กาญจนา นาคสกุลและคณะ (2517 : 15) ได้อธิบายไว้ดังต่อไปนี้

1. ความหมายโดยตรง หรือความหมายหลัก ได้แก่ ความหมายเดิมของคำ เป็นความหมายในพจนานุกรม เช่น คำว่า “สำลี” และคำว่า “ลิง” พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2525 : 820 และ 723) อธิบายความหมายไว้ว่า

สำลี น. ชื่อต้นไม้ขนาดเล็กชนิดหนึ่ง เมล็ดมีปุยขาวใช้ทอผ้าได้ ชื่อเรียกปุยของเมล็ดสำลี

ลิง น. สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม ลักษณะคล้ายคน ที่มีหาง เช่น วอก ที่ไม่มีหาง เช่น กอริลล่า ว. แสดงกิริยาท่าทางอย่างลิง

2. ความหมายแฝง หรือความหมายโดยนัย หมายถึง ความหมายที่ชักนำความคิดให้เกี่ยวข้องไปถึงสิ่งอื่น ความหมายแฝงของคำอาจจะเกี่ยวข้องกับสิ่งต่างๆหลายอย่าง เช่น เกี่ยวข้องกับความรู้สึกเคยชิน กาลเทศะ บุคคล และความสุภาพของภาษา เป็นต้น ตัวอย่าง

“สำลี” อาจจะหมายถึง ความเบา หรือสีขาว

“ลิง” อาจจะหมายถึง ความซน ฯลฯ

4.1. ความหมายของตัวเลขในสำนวนจีน

ตัวเลขในสำนวนจีนมีทั้งที่มีความหมายโดยตรงและโดยนัยดังนี้

4.1.1 ตัวเลขในสำนวนที่มีความหมายโดยตรง หมายถึง ตัวเลขในสำนวนที่มีความหมายเกี่ยวกับจำนวนที่เป็นรูปธรรม สามารถแจกแจงได้โดยการนับ นอกจากนี้ยังหมายรวมถึงตัวเลขที่มีความหมายเกี่ยวกับลำดับ

4.1.1.1 ความหมายเกี่ยวกับจำนวนที่เป็นรูปธรรม สามารถแจกแจงได้โดยการนับ

ตัวอย่าง

一舉兩得

yī jǔ liǎng dé

หนึ่ง เคลื่อนไหว สอง ได้รับ

ยิงปืนนัดเดียวได้นกสองตัว

兩敗俱傷

liǎng bài jù shāng

สอง แพ้ ทั้งหมด บาดเจ็บ

บอบช้ำทั้งสองฝ่าย

三足鼎立

sān zú dǐng lì

สาม ขา ภาชนะหรือกระถางรูปสามขา ตั้ง

สถานการณ์ที่แบ่งแยกออกเป็นสาม
ฝ่าย

獨當一面

dú dāng yī miàn

ลำพัง เป็น หนึ่ง ด้าน

รับภาระด้านใดด้านหนึ่งแต่เพียงผู้เดียว

4.1.1.2 ความหมายเกี่ยวกับลำดับ

ตัวอย่าง

數一數二

shǔ yī shǔ èr

นับ หนึ่ง นับ สอง

โดดเด่น ไม่เป็นที่หนึ่งก็เป็นที่สอง

一誤再誤

yī wù zài wù

หนึ่ง ผิด อีก ผิด

ครั้งที่หนึ่งผิด ครั้งที่สองก็ผิดซ้ำอีก ใช้
กล่าวถึงการ ไม่ยอมรับคำชี้แนะ แล้ว
ผิดซ้ำอีก

首屈一指

shǒu qū yī zhǐ

แรก งอ หนึ่ง นิ้วมือ

อันดับหนึ่ง

4.1.2 ตัวเลขในจำนวนที่มีความหมายแฝง หมายถึง ตัวเลขในจำนวนที่มีได้มีความหมาย โดยตรง ซึ่งแบ่งได้เป็น 2 ลักษณะคือ ตัวเลขในจำนวนที่มีความหมายแฝงเกี่ยวกับจำนวนหรือ ปริมาณ และตัวเลขในจำนวนที่มีความหมายแฝงที่ไม่เกี่ยวกับจำนวนหรือปริมาณ

4.1.2.1 ความหมายแฝงเกี่ยวกับจำนวนหรือปริมาณ สามารถแบ่งออกเป็น 4 ลักษณะ คือ ตัวเลขในจำนวนที่บ่งปริมาณหรือจำนวนมาก ตัวเลขในจำนวนที่บ่งปริมาณหรือจำนวนน้อย ตัวเลข ในจำนวนที่บ่งปริมาณหรือจำนวนที่ไม่มากหรือไม่น้อย และตัวเลขในจำนวนที่บ่งปริมาณหรือ จำนวนทั้งหมด

4.1.2.1.1 บ่งปริมาณหรือจำนวนมาก

ตัวเลขที่มีความหมายแฝงว่ามีปริมาณหรือจำนวนมากในจำนวนจีนนั้น มีดังนี้

ก. 三 sān “สาม”

sān “สาม” นับเป็นฐานของตัวเลขที่บ่งความหมายแฝงว่ามีปริมาณหรือจำนวน มาก สาเหตุที่นำ sān “สาม” มาใช้ในจำนวนและบ่งความหมายดังกล่าวเป็นเพราะในสมัยโบราณ มีความคิดว่า sān “สาม” เป็นตัวเลขที่เป็นต้นกำเนิดของสรรพสิ่ง ดังที่เล่าจื๊อกล่าวเอาไว้ว่า “แต่ให้ กำเนิดหนึ่ง หนึ่งให้กำเนิดสอง สองให้กำเนิดสาม และสามให้กำเนิดสรรพสิ่ง”

ตัวอย่าง

三思而行
sān sī ér xíng
สาม พิจารณา แล้ว ทำ

ใคร่ครวญอย่างรอบคอบก่อนปฏิบัติ

狡兔三窟
jiǎo tù sān kū
เจ้าเล่ห์ กระจาย สาม โพรง

คนเจ้าเล่ห์ซึ่งมีที่หลบซ่อนมากมาย

屢次三番
lǚ cì sān fān
ครั้งแล้วครั้งเล่า ครั้ง สาม ครั้ง

ตลอดเวลา

ข. ตัวเลขที่เป็นผลคูณ¹ ของ 三 sān “สาม”

¹ ผลคูณ หมายถึง ผลลัพธ์ที่ได้จากการคูณ ในที่นี้ได้แก่ 六 liù “หก เป็นผลลัพธ์ที่ได้จาก 3 x 2” 九 jiǔ “เก้า เป็นผลลัพธ์ที่ได้จาก 3 x 3” 十二 shíèr “สิบสอง เป็นผลลัพธ์ที่ได้จาก 3 x 4” และ 三十六 sānshíliù “สามสิบหก เป็นผลลัพธ์ที่ได้จาก 3 x 12”

เนื่องจาก sǎn “สาม” สามารถแสดงความหมายแฝงว่า “มาก” ดังนั้นตัวเลขอื่นที่เป็นผลคูณของ sǎn “สาม” ก็สามารถนำมาใช้แสดงความหมายแฝงนี้ได้เช่นเดียวกัน (Wáng jǐhuī , 1995 : 70-71)

ตัวอย่าง

六出奇計

liù chū qí jì

หก ออก ลึกลับ แผนการ

พยายามหาทุกวิถีทางในการแก้ปัญหา

九死不悔

jiǔ sǐ bù huǐ

เก้า ตาย ไม่ เสียใจ

ตายหลายครั้งก็ไม่เสียใจ ใจับรยาย

ถึงปณิธานที่แน่วแน่

十二金釵

shíèr jīn chāi

สิบสอง ทอง ปิ่นปักผม

นางสนมกำนัลมากมาย

三十六行

sānshíliù háng

สามสิบหก อาชีพ

อาชีพต่างๆมากมาย

ค. 十 shí “สิบ”

shí “สิบ” นับเป็นตัวเลขที่ใหญ่ตัวหนึ่งในมนทัศน์เรื่องตัวเลขของชาวจีนมาแต่โบราณ เหตุผลหนึ่งที่ทำให้เกิดความคิดดังกล่าวอาจเป็นเพราะว่าการนับมีจำกัดอยู่ที่ shí “สิบ” นอกจากนี้ยังมีความคิดดั้งเดิมที่ถือว่า shí “สิบ” เป็นจุดสูงสุดของจำนวนเต็ม และแม้ว่าสังคมจะพัฒนาเข้าสู่การเป็นสังคมอารยะแล้วก็ตาม แต่ความคิดเกี่ยวกับตัวเลขในมุมมองดังกล่าวยังคงอยู่ในความรู้สึกนึกคิดของคนโดยรวม และก่อให้เกิดปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรมของตัวเลขนี้ในลักษณะที่มีความหมายแฝงว่า “มาก” (Yè Shūxiàn และ Tiǎn Dàxiàn , 1995 : 229-230)

ตัวอย่าง

十目所視

shí mù suǒ shì

สิบ ตา ทั้งหมดที่ มอง

มีคนตรวจตราอยู่เป็นจำนวนมาก เพื่อ

ไม่ให้ประพฤติดัวชั่วต่อศีลธรรม

十鼠同穴

shí shǔ tóng xué

สิบ หนู เดียวกัน ถ้ำ

คนเลวจำนวนมากรวมอยู่ในที่เดียวกัน

ง. ตัวเลขที่เป็นผลคูณของ 十 shí “สิบ”

百 bǎi “ร้อย” 千 qiān “พัน” และ 萬 wàn “หมื่น” เป็นต้น ล้วนแล้วแต่มีความหมายแฝงว่า “มาก” ทั้งนี้เพราะ ตัวเลขเหล่านี้เป็นผลคูณของ shí “สิบ” กับจำนวนอื่น นอกจากนี้ Wáng Jíhuī (王吉輝 1995 : 72) ยังอธิบายว่า ตัวเลขเหล่านี้โดยตัวเองแล้วแสดงถึงจำนวนที่ค่อนข้างใหญ่ จึงมีความเหมาะสมและง่ายที่จะใช้เพื่อแสดงความหมายว่า “ปริมาณที่มากหรือจำนวนที่ใหญ่”

ตัวอย่าง

百讀不厭¹

bǎi dú bù yàn

ร้อย อ่าน ไม่ เบื่อ

อ่านซ้ำหลายๆครั้งก็ไม่เบื่อ

千人所指

qiān rén suǒ zhǐ

พัน คน ทั้งหมดที่ ประณาม

ถูกคนจำนวนมากประณาม

萬貫²家財

wàn guàn jiā cái

หมื่น ระบบเงิน บ้าน เงินทอง

มีทรัพย์สินสมบัติมากมาย ร่ำรวย

จ. 十 shí “สิบ” ประกอบกับ 九 jiǔ “เก้า”

เนื่องจาก shí “สิบ” และ jiǔ “เก้า” ต่างมีความหมายแฝงว่า “มาก” ดังนั้นเมื่อนำตัวเลขทั้งสองตัวนี้มาประกอบกันเป็นสำนวนในรูปแบบ 十 A 九 B จึงทำให้เกิดความหมายแฝงว่ามีสัดส่วนหรือปริมาณที่มากเมื่อเทียบกับปริมาณทั้งหมด

¹ ในสำนวนที่มีรูปแบบ 百 A 不 B bǎi A bù B หรือ 千 A 不 B qiān A bù B หรือ 萬 A 不 B wàn A bù B คำ bǎi “ร้อย” qiān “พัน” และ wàn “หมื่น” นอกจากจะมีความหมายแฝงว่า “มาก” แล้ว รูปแบบทั้งสามยังให้ความหมายแฝงเสริมว่า “ถึงแม้ว่า” อีกด้วย จากตัวอย่าง 百讀不厭 “bǎi dú bù yàn” มีความหมายว่า ถึงแม้ว่าจะอ่านซ้ำๆหลายๆครั้งก็ไม่เบื่อ

² 貫 “guàn” หมายถึง ระบบเงินในสมัยก่อน ซึ่งต้องใช้เชือกร้อย แต่ละหนึ่งพันจะเรียกว่า 一貫 “yī guàn” (Zhōngguó Shèhuì Kexuéyuàn Yǔyán Yánjiūsuǒ , 1996 : 467)

ตัวอย่าง

十羊九牧

shí yáng jiǔ mù

สิบ แพะ เก้า คนเลี้ยงปศุสัตว์

ในจำนวนขุนนางและประชาชนทั้ง

หมด ส่วนใหญ่จะเป็นขุนนาง

十年九旱

shí nián jiǔ hàn

สิบ ปี เก้า แแล้ง

ในการเก็บเกี่ยวทั้งหมดของแต่ละปี การเก็บเกี่ยว

ในแต่ละปีโดยส่วนใหญ่จะเป็นปีแล้ง ไซ้บรรยาย
ว่า เกิดภัยแล้งขึ้นบ่อยครั้ง

十室九空

shí shì jiǔ kōng

สิบ ห้อง เก้า ว่าง

ในครอบครัวที่พักอาศัยอยู่ด้วยกันทั้งหมด คน

ส่วนมากล้มหายตายจาก และบ้านก็ร้าง ไซ้
บรรยายว่า ภัยพิบัติ แรงกดขี่ และความวุ่นวาย
จากสงครามทำให้ประชาชนพลัดถิ่นาคาที่อยู่

ฉ. 五 wǔ “ห้า”

ในมโนทัศน์ของชาวจีน 五 wǔ “ห้า” เป็นครึ่งหนึ่งของจำนวนเต็ม 十 shí “สิบ”
ด้วยเหตุนี้จึงสามารถใช้แสดงถึงจำนวนหรือปริมาณที่มากได้ (Xú Jiànghuá, 1996 : 18)

ตัวอย่าง

五彩繽紛

wǔ cǎi bīn fēn

ห้า สี สัน เกือบทุกกลาด

สี สัน มากมาย หลาก หลาก

五毒俱全

wǔ dú jù quán

ห้า พิษ ครบ ทั้งหมด

ทำความเลวสารพัด

ข. 三 sān “สาม” ประกอบกับ 五 wǔ “ห้า” หรือ 六 liù “หก”

Huáng Qiūzhōu (黃丘州 1980 : 418) กล่าวว่า wǔ “ห้า” ในสำนวนบางครั้ง
อาจมีความหมายแฝงว่า “มากมาย ” ความหมายแฝงดังกล่าวนี้พบได้จากการที่ wǔ “ห้า”
ประกอบเข้ากับตัวเลขอื่น เช่น sān “สาม” bā “แปด” หรือ shí “สิบ” เป็นต้น นอกจากนี้
Xú Jiànghuá (1996 : 18 – 19) ก็ได้อธิบายถึงสาเหตุที่ liù “หก” มีความหมายแฝงว่า “มาก ”
เอาไว้ว่า เนื่องจาก liù “หก” เป็นทวีคูณของ sān “สาม” ดังนั้น เมื่อตัวเลขทั้งสองตัวนี้ประกอบ
เข้าเป็นสำนวนจึงมีความหมายว่า “มาก ”

ตัวอย่าง

三番五次

sān fān wǔ cì
สาม ครั้ง ห้า ครั้ง

พูดหรือกระทำซ้ำกันหลายๆครั้ง

三令五申

sān lìng wǔ shēn
สาม สั่ง ห้า อธิบาย

ตักเตือนครั้งแล้วครั้งเล่า

三親六故

sān qīn liù gù
สาม ญาติ หก สหาย

ญาติสนิทมิตรสหายมากมาย

三宮六苑

sān gōng liù yuàn
สาม วัง หก สวนของกษัตริย์

กษัตริย์ในสมัยโบราณที่มีนางสนม
กำนัลมากมาย

๕. 五 wǔ “ห้า” ประกอบด้วย 六 liù “หก” 八 bā “แปด” หรือ 十 shí “สิบ”

Huáng Qiūzhōu (1980 : 418) อธิบายว่า บ่อยครั้งที่ liù “หก” ปรากฏเพียง
คำหนึ่งในจำนวนจะให้ความหมายโดยตรง แต่เมื่อ liù “หก” ประกอบด้วย wǔ “ห้า” กลับให้ความ
หมายแฝงว่า “มาก” นอกจากนี้ Liú Dānqing (1991 : 49) อธิบายว่าเมื่อ wǔ “ห้า” ประกอบด้วยตัวเลขที่
มากกว่า เช่น bā “แปด” หรือ shí “สิบ” แล้วก็ให้ความหมายแฝงว่า “มาก” ได้เช่นกัน

ตัวอย่าง

五顏六色

wǔ yán liù sè
ห้า สี หก สี

สีสันมากมายหลากหลาย

五行八作

wǔ háng bā zuò
ห้า อาชีพ หก งานฝีมือ

อาชีพค้าขายและหัตถกรรมนานาชนิด

五光十色

wǔ guāng shí sè
ห้า แสง สิบ สี

สีสันมากมาย คุณานตา

ณ. 百 bǎi “ร้อย” ประกอบกับ 千 qiān “พัน” และ 千 qiān “พัน” ประกอบกับ 萬 wàn “หมื่น”

เนื่องจาก bǎi “ร้อย” 千 qiān “พัน” และ wàn “หมื่น” ล้วนแล้วแต่เป็นผลคูณของ shí “สิบ” ดังนั้นการประกอบกันของ bǎi “ร้อย” กับ qiān “พัน” หรือ qiān “พัน” กับ wàn “หมื่น” ก็อาจให้ความหมายแฝงว่า “มาก” ได้

ตัวอย่าง

百孔千瘡

สภาพที่พังยับเยิน

bǎi kǒng qiān chuāng

ร้อย รู พัน บาดแผล

千方百計

ไม่ได้ด้วยเล่ห์ ก็ต้องเอาด้วยกล

qiān fāng bǎi jì

พัน วิธี ร้อย แผนการ

千變萬化

เปลี่ยนแปลงไปได้ร้อยแปดพันเก้า

qiān biàn wàn huà¹

พัน เปลี่ยน หมื่น เปลี่ยน

萬水千山

สายน้ำเป็นหมื่นและภูเขาเป็นพัน

wàn shuǐ qiān shān

หมื่น น้ำ พัน ภูเขา

¹ การนำตัวเลขสองตัวมาประกอบกันเป็นจำนวนในรูปแบบ 百 A 千 B bǎi A qiān B , 千 A 百 B qiān A bǎi B , 千 A 萬 B qiān A wàn B และ 萬 A 千 B wàn A qiān B นั้นเป็นการเน้นย้ำถึงปริมาณหรือจำนวนว่ามากเป็นพิเศษ อย่างไรก็ตามสิ่งที่สังเกตุว่า ถ้า A และ B ในรูปแบบเหล่านี้เป็นคำนามแล้วก็จะใช้แสดงถึงสรรพสิ่งที่มากเป็นพิเศษ และถ้าเป็นคำกริยาแล้วก็จะใช้แสดงถึงกรกระทำที่เกิดขึ้นหลายครั้งหลายหน (Wú Huiying 1996 : 498)

เมื่อพิจารณาจากในหัวข้อ ซ. ซ. และ ฉ. แล้ว จะพบว่า ในการประกอบกันของตัวเลขในหัวข้อทั้งสามนี้ ตัวเลขตัวแรกจะเป็นตัวเลขที่มีลำดับหน้ากว่าตัวเลขตัวหลังตามหลักของการนับ¹ นอกจากนี้ตัวเลขตัวหลังมักจะเป็นผลลัพธ์ที่เกิดจากการบวกหรือการคูณของตัวเลขตัวแรกกับจำนวนใดจำนวนหนึ่ง แต่มีไซจะเป็นตั้งข้อสรุปนี้เสมอไป เพราะเมื่อเราใช้ sān “สาม” และ liǎng “สอง” ประกอบกันในจำนวนแล้ว การประกอบกันของตัวเลขทั้งสองก็สามารถบ่งความหมายแฝงว่า “มาก” ได้เช่นกัน แม้ว่า sān “สาม” จะเป็นตัวแรกและตามหลักการนับ มีลำดับอยู่หลังกว่า liǎng “สอง” ซึ่งเป็นตัวเลขตัวหลัง ตัวอย่างเช่น 三番兩次 sān fān liǎng cì “สามครั้ง สอง ครั้ง” หมายความว่าพูดหรือกระทำซ้ำกันหลายๆครั้ง” 三婆兩嫂 sān pó liǎng sǎo “สาม สตรีสูงอายุ สอง สตรี หมายความว่า มีผู้หญิงมากมาย” เป็นต้น

4.1.2.1.2 บ่งปริมาณหรือจำนวนน้อย

ตัวเลขในจำนวนที่มีความหมายแฝงว่าจำนวนหรือปริมาณน้อยในภาษาจีนมีเพียง 半 bān “ครึ่ง” — yī “หนึ่ง” และ 二 èr “สอง” เท่านั้น

ก. — yī “หนึ่ง”

ตัวอย่าง

一無所有

นิดเดียวก็ไม่มี

yī wú suǒ yǒu

หนึ่ง ไม่มี ทั้งหมดที่มี

一絲不苟

ไม่ประมาทแม้แต่เล็กน้อย

yī sī bù gǒu²

หนึ่ง น้อยนิด ไม่ ประมาท

一籌莫展

ไม่สามารถสำแดงฝีมือแม้แต่เล็กน้อย

yī chóu mò zhǎn

หนึ่ง แผนการ ไม่ สำแดงฝีมือ

¹ ยกเว้นตัวอย่างสุดท้ายของหัวข้อ ฉ

² — A 不 B yī A bù B จะให้ความหมายแฝงว่า “น้อย” ได้ก็ต่อเมื่อ A เป็นคำนามและ B เป็นคำกริยาหรือคำคุณศัพท์ แต่ถ้า A และ B เป็นคำกริยาทั้งคู่แล้วจะมีความหมายแฝงว่า “ไม่เปลี่ยนแปลง” ดูรายละเอียดประกอบในหน้า 42 และหัวข้อ 4.1.2.2.3

ข. 二 èr “สอง”

ตัวอย่าง

略知一二

รู้ๆปลาๆ

lüè zhī yī èr

คร่าวๆ รู้ หนึ่ง สอง

ค. 一 yī “หนึ่ง” ประกอบกับ 半 bān “ครึ่ง”

ตัวอย่าง

一麟半爪

เศษเล็กเศษน้อย

yī lín bān zhǎo

หนึ่ง เกือบ ครึ่ง เล็ก

一知半解

รู้ๆปลาๆ

yī zhī bān jiě

หนึ่ง รู้ ครึ่ง เข้าใจ

ง. 一 yī “หนึ่ง” ประกอบกับ 一 yī “หนึ่ง” ในรูปแบบ — A — B โดยที่ A และ B เป็นคำนามที่มีความหมายใกล้เคียงกัน¹

ตัวอย่าง

一絲一毫

น้อยมาก

yī sī yī háo

หนึ่ง น้อยนิด หนึ่ง นิดหน่อย

一針一線

แค่เข็มเล่มเดียว ด้ายเส้นเดียว ไร

yī zhēn yī xiàn

อุปมาว่า ไม่มีคำพ้อที่จะกล่าวถึง

หนึ่ง เข็ม หนึ่ง ด้าย

¹ ในสำนวนที่มีรูปแบบ — A — B yī A yī B โดยที่ A และ B เป็นคำนามที่มีความหมายใกล้เคียงกันนั้น นอกจากจะมีความหมายแฝงว่าน้อยแล้ว ยังสามารถมีความหมายแฝงอื่นอีก เช่น มีความหมายแฝงว่าทั้งหมด และมีความหมายแฝงว่าอย่างเดียวกัน ดูรายละเอียดประกอบในหน้า 87-88 และ 97 ตามลำดับ

จ. 三 sān “สาม” ประกอบกับ 兩 liǎng “สอง”

ตัวอย่าง

三三兩兩¹

เป็นกลุ่มๆ กลุ่มละ 2-3 คน

sān sān liǎng liǎng

สาม สาม สอง สอง

三言兩語

แค่คำสองคำ

sān yán liǎng yǔ

สาม คำพูด สอง คำพูด

เมื่อพิจารณาจากหัวข้อ ค. และ จ. แล้วจะพบว่า ในการประกอบกันของตัวเลขในหัวข้อ จ. นั้น ตัวเลขตัวแรกตามหลักของการนับ² แล้วนั้นจะเป็นตัวเลขที่มีลำดับหลังกว่าตัวเลขตัวที่สอง นอกจากนี้ตัวเลขตัวที่สองจะเป็นผลลัพธ์ที่เกิดจากการลบจำนวนใดจำนวนหนึ่งออกจากตัวเลขตัวแรก

Wú Huiying (1996 : 502-503) อธิบายถึงสาเหตุที่มีการใช้ตัวเลขในสำนวนเพื่อแสดงความหมายว่า “ มาก ” มากกว่าการใช้ตัวเลขในสำนวนเพื่อแสดงความหมายว่า “ น้อย ” ไว้ดังนี้

1. เมื่อพิจารณาจากมาตรฐานในการคำนวณ ซึ่งสืบเนื่องมาจากเหตุผลทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม จุดเริ่มต้นของการแสดงความหมายว่ามากนั้นต่ำเกินไป กล่าวคือ ในอดีตกาลนั้นจำนวนเพียง sān “ สาม ” ก็นับว่ามากแล้ว³ ดังนั้นตัวเลขที่เกินกว่า sān “ สาม ” จึงสามารถที่จะขยายและพัฒนาต่อไปได้

¹ การใช้ sān “ สาม ” ประกอบกับ liǎng “ สอง ” นอกจากจะให้ความหมายว่า “ น้อย ” แล้ว ยังอาจให้ความหมายว่า “ เปลี่ยนแปลง ” อีกด้วย ดูรายละเอียดประกอบในหน้า 93

² 半 “ ครึ่ง ” ถือว่าเป็นคำบอกจำนวน แต่ไม่ถือเป็นจำนวนนับ

³ sān “ สาม ” มีกำเนิดมาตั้งแต่ในยุคสมัยที่สังคมมนุษย์มีการคิดคำนวณตัวเลขที่ไม่เกิน sān “ สาม ” การวิจัยเกี่ยวกับชนชาติในครั้งบุพกาลของนักมานุษยวิทยาแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า ชื่อเรียกตัวเลขที่ใช้ในการคิดคำนวณของชนชาติหลายชนชาติในครั้งบุพกาลมีเพียง หนึ่ง สอง และ ในบางโอกาสเท่านั้นจึงจะใช้ สาม ดังนั้นเมื่อต้องการบอกจำนวนที่มากกว่าตัวเลขเหล่านี้แล้วผู้คนในสมัยนั้นจะใช้คำว่า “ มากมาย จำนวนมาก มากเกินไป ” (Liovid Bliurds ,1981 : 175 อ้างถึงใน Yè Shūxiàn และ Tiān Dàxiàn , 1995 : 38-39)

2. เมื่อพิจารณาจากจำนวนเต็มแล้ว จำนวนมากไม่สามารถจะจำกัดขอบเขตได้ แต่จำนวนน้อยนั้นมีขอบเขตที่จำกัด และด้วยเหตุที่จำนวนมากไม่สามารถจำกัดได้จึงไม่สามารถจะหาจำนวนเต็มมากกำหนดค่าที่มากที่สุดได้ ในทางตรงกันข้ามจำนวนน้อยสามารถกำหนดค่าได้ด้วยจำนวนเต็มซึ่งน้อยที่สุด คือ 1

3. ในชีวิตประจำวันและภาษาที่ใช้ในชีวิตประจำวันนั้นแทบจะกล่าวได้ว่า ไม่นิยมใช้ทศนิยม จึงไม่มีความจำเป็นต้องใช้ทศนิยมในการแสดงจำนวนที่น้อย และแม้ว่าในภาษาพูดจะมีการใช้เศษส่วนก็ตาม แต่จุดประสงค์หลักของการใช้ก็เพื่อแสดงการเปรียบเทียบ ไม่ใช่เพื่อแสดงจำนวนว่าน้อย

4. สมาชิกในสังคมมีความนิยมชมชอบในการใช้คำว่า 多 duō “มาก” เช่น 多子 duō zǐ “ลูกมาก” 多孫 duō sūn “หลานมาก” 多福 duō fú “มีความสุขมาก” 多財 duō cái “เงินทองมากมาย” เป็นต้น แม้แต่เรื่องที่ไม่ดีก็นิยมใช้ คำว่า duō “มาก” เช่น 多難與邦 duō nán yǔ bāng “ประเทศชาติซึ่งอยู่ในสภาพการณ์ที่ลำบาก จะทำให้ประชาชนร่วมใจกัน เพื่อกอบกู้ชาติให้กลับมารุ่งเรืองใหม่” เป็นต้น

นอกจากการบ่งปริมาณว่า “มาก” หรือ “น้อย” แล้ว ยังมีการประกบกันของตัวเลขอีกกลุ่มหนึ่งที่น่าสนใจ คือ การประกบกันของ yī “หนึ่ง” ซึ่งเป็นตัวเลขที่ใช้บ่งปริมาณน้อยกับ sān “สาม” หรือ bāi “ร้อย” หรือ qūān “พัน” หรือ wàn “หมื่น” ซึ่งเป็นตัวเลขที่ใช้บ่งปริมาณมาก เมื่อ yī “หนึ่ง” ประกบกับตัวเลขใดตัวเลขหนึ่งในกลุ่มนี้แล้ว¹ ตัวเลขที่บ่งปริมาณมากเหล่านี้จะช่วยให้เห็นถึงปริมาณน้อยที่มีอยู่ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

¹ ตัวเลขที่ใช้บ่งปริมาณมากในกลุ่มนี้เมื่อนำมาประกบกับ yī “หนึ่ง” แล้วจะสามารถแทนที่ด้วยตัวเลขที่สูงกว่าซึ่งอยู่ในกลุ่มเดียวกันนี้ได้ เช่น 舉一反三 jǔ yī fǎn sān “ยกตัวอย่างเพียงตัวอย่างเดียวก็สามารถอนุมานเรื่องต่างๆได้มากมาย” สามารถใช้ 十 shí “สิบ” แทนได้เป็น 舉一反三 jǔ yī fǎn shí หรือ 百無一失 bǎi wú yī shī “ไม่พลาดแม้แต่ครั้งเดียว” สามารถใช้ 萬 wàn “หมื่น” แทนได้เป็น 萬無一失 wàn wú yī shī เป็นต้น อย่างไรก็ตาม Wáng Jīhuī (1995 : 75) เสนอความเห็นไว้ว่า ตัวเลขที่สูงกว่าซึ่งใช้แทนที่นั้นน่าจะมีความแตกต่างในเรื่องของระดับ จากตัวเลขที่ต่ำกว่าในการบ่งปริมาณมากเช่น bāi “ร้อย” และ sān “สาม” มีระดับของความมากที่ต่างกัน กล่าวคือ bāi “ร้อย” น่าจะหมายถึง “มากเป็นพิเศษ” ในขณะที่ sān “สาม” หมายถึง “มาก”

ตัวอย่าง

舉一反三

jǔ yī fǎn sān

ยกตัวอย่าง หนึ่ง หวนกลับ สาม

ยกตัวอย่างเพียงตัวอย่างเดียวก็สามารถ

อนุมานเรื่องต่างๆได้มากมาย

九牛一毛

jiǔ niú yī máo

เก้า วัว หนึ่ง ขน

ขนหน้าแข้งไม่ร่วง

一以當十

yī yī dāng shí

หนึ่ง ใช้ ด้าน สิบ

ใช้คนจำนวนน้อยเอาชนะคนจำนวนมาก

殺一儆百

shā yī jǐng bǎi

ฆ่า หนึ่ง เดือน ร้อย

เชือดไก่ให้ลิงดู

一字千金

yī zì qiān jīn

หนึ่ง ตัวอักษร พัน ทอง

ตัวอักษรเพียงตัวเดียวแต่มีค่าเทียบได้กับทอง

มากมาย ใช้บรรยายถึงรูปแบบของสำนวนที่

ประณีต มีคุณค่าสูง

掛一漏萬

guà yī lòu wàn

แขวน หนึ่ง ตกหล่น หมื่น

ยกตัวอย่างขึ้นมากล่าวข้อหนึ่งแต่ตกหล่นไป

เป็นหมื่น

4.1.2.1.3 บ่งปริมาณหรือจำนวนที่ไม่มากหรือน้อย

ตัวเลขที่บ่งปริมาณว่าไม่มากหรือน้อยในที่นี้ หมายถึง ตัวเลขที่แสดงความหมายว่ามีจำนวนไม่มากจนเกินไป แต่ผู้พูดก็มีความรู้สึกว่าจำนวนดังกล่าวไม่นับว่าน้อย

ตัวอย่าง

攬三聚五

cuàn sān jù wǔ

รวบรวม สาม รวม ห้า

รวมกันเป็นกลุ่ม กลุ่มละสี่ห้าห้าคน

三年五載

สี่ห้าปี

sān nián wǔ zǎi

สามปี ห้าปี

4.1.2.1.4 ปังปริมาณหรือจำนวนทั้งหมด

ตัวเลขที่มีความหมายแฝงว่ามีปริมาณหรือจำนวนทั้งหมดในสำนวนจีน มีดังนี้

ก. — yī “หนึ่ง”

สาเหตุที่ yī “หนึ่ง” มีความหมายแฝงดังกล่าว มีปัจจัยมาจากวิธีการแยกแยะความแตกต่างของคนจีนในสมัยโบราณ ซึ่งไม่ได้มองว่ามากและน้อยเป็นสิ่งที่ตรงกันข้ามกัน แต่กลับมองถึงความสัมพันธ์และเอกภาพระหว่างมากและน้อย โดยเข้าใจว่าในเงื่อนไขที่แน่นอน ความมากและความน้อยนี้สามารถเปลี่ยนแปลงได้ นอกจากนี้ยังมองว่าสรรพสิ่งใด ๆ รวมทั้งสิ่งที่มีขนาดเล็กมากนั้นนับเป็นระบบหนึ่งซึ่งครอบคลุมสิ่งทั้งหมดอันมีจำนวนมากซึ่งประกอบกันเข้าเป็นองค์ประกอบเดียวกัน (Wú Huiying 1996 : 7)

ตัวอย่าง

一身是膽

เต็มไปด้วยความกล้า

yī shēn shì dǎn

หนึ่ง ร่างกาย เป็น ความกล้า

一路平安

ปลอดภัยตลอดทาง ใช้บรรยายว่าเดิน

yī lù píng'ān

ทางโดยสวัสดิภาพ

หนึ่ง ทาง มีความสุข

一腔熱血

เต็มไปด้วยความกระตือรือร้นแห่ง

yī qiāng rè xiě

ความเป็นธรรมและความเสียสละ

หนึ่ง ช่องหน้าอก ร้อน เลือด

ข. — yī “หนึ่ง” ประกอบกับ — yī “หนึ่ง”

การใช้ — yī “หนึ่ง” ประกอบกับ — yī “หนึ่ง” ในรูปแบบ — A — B โดยที่ A และ B เป็นคำนามที่มีความหมายใกล้เคียงกันก็สามารถให้ความหมายแฝงที่บ่งถึงปริมาณหรือจำนวนทั้งหมดได้เช่นกัน

ตัวอย่าง

一生一世

yī shēng yī shì

หนึ่ง ชีวิต หนึ่ง ชั่วชีวิต

ตลอดชั่วชีวิต

一身一體

yī shēn yī tǐ

หนึ่ง ร่างกาย หนึ่ง ร่างกาย

ทั่วทั้งร่างกาย

ค. 四 si “สี่”

Liú Dānqīng (1991 : 48) อธิบายว่า สาเหตุที่ si “สี่” มีความหมายแฝงว่า “ทั้งหมด” อาจเป็นด้วยปัจจัย 2 ประการดังนี้ ประการแรก ปัจจัยทางด้านสถานที่ ถ้าถือว่ามนุษย์เป็นจุดศูนย์กลาง ทิศทางจะมี หน้า หลัง ซ้าย ขวา รวมทั้งหมด 4 ทิศ และประการที่สอง คือ ปัจจัยทางด้านเวลา ชนชาติจีนแบ่งปีหนึ่งๆออกเป็น 4 ฤดู นอกจากนี้มนุษย์มีมือเท้าทั้งสี่ ภาษาจีนกลางมีเครื่องหมายบอกระดับเสียงวรรณยุกต์ 4 เครื่องหมาย เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ล้วนแล้วแต่ให้ความรู้สึกของคำว่า “ทั้งหมด ทุกอย่าง”

ตัวอย่าง

四大皆空

sì dà jiē kōng

สี่ ใหญ่รวม ว่างเปล่า

สิ่งต่างๆทั้งหลายบนโลกล้วนแต่เป็น

เพียงความว่างเปล่า

四海爲家

sì hǎi wéi jiā

สี่ ทะเล เป็น บ้าน

ทุกแห่งหนล้วนเป็นบ้านได้

四面楚歌

sì miàn chǔ gē

สี่ ด้าน รัฐฉู่¹ เพลง

ถูกตีรอบด้าน

¹ ชื่อรัฐนครในสมัยราชวงศ์โจว (ก่อน พ. ศ. 523 – พ.ศ. 287)

ง. 八 bā “แปด”

Liú Dānqīng (1991 : 48) อธิบายว่า ความหมายแฝงของ bā “แปด” เหมือนกับ sì “สี่” ในเมื่อ sì “สี่” มีความหมายแฝงว่า “ทั้งหมด” bā “แปด” จึงมีความหมายดังกล่าวด้วย¹

ตัวอย่าง

八面見光

bā miàn jiàn guāng

แปด ด้าน เห็น แสงสว่าง

กลิ้งกลมไปทั่วทุกด้าน น้ำกลิ้งบนใบบอน

八面玲瓏

bā miàn línglóng

แปด ด้าน ปราดเปรียว

กลิ้งกลมไปทั่วทุกด้าน น้ำกลิ้งบนใบบอน

八面威風

bā miàn wēi fēng

แปด ด้าน นำเกรงขาม

โคดเด่นทุกด้าน

จ. 十 shí “สิบ”

ในระบบตัวเลขของจีน shí “สิบ” จัดอยู่ในกลุ่มของจำนวนเต็ม ดังนั้นนอกจากจะมีความหมายว่า เก้าบวกกับหนึ่ง แล้ว ยังอาจมีบทบาทใช้กล่าวครอบคลุมและมีความหมายแฝงว่า “ทั้งหมด” (Xú Jiànhuá , 1996 : 27)

ตัวอย่าง

十全十美

shí quán shí měi

สิบ ครบ สิบ สวย

สมบูรณ์แบบ ดีหมดทุกอย่าง

十惡不赦

shí è bù shè

สิบ ความชั่ว ไม่ อภัย

มีความชั่วครบทุกอย่าง ไม่สามารถให้อภัยได้

¹ ชาวจีนมีความคิดว่า bā “แปด” เป็นทวีคูณของ sì “สี่” ดังนั้นจึงมีความหมายแฝงว่า “ทั้งหมด” เช่นเดียวกับ sì

ฉ. 四 sī “สี่” ประกอบกับ 八 bā “แปด”

เนื่องจาก sī “สี่” และ bā “แปด” ต่างก็มีความหมายแฝงว่า “ทั้งหมด ทุกอย่าง” ดังนั้นการนำเอา sī “สี่” มาประกอบกับ bā “แปด” ในสำนวน จึงนับเป็นการเน้นย้ำความหมายดังกล่าว

ตัวอย่าง

四面八方

ทั่วทุกสารทิศ

sì miàn bā fāng

สี่ ด้าน แปด ด้าน

四平八穩

อากัปกิริยาสุขุมเยือกเย็น

sì píng bā wěn

สี่ ราบเรียบ แปด มั่นคง

四通八達

ทะลุไปทั่วทุกแห่ง

sì tōng bā dá

สี่ ทะลุถึงกัน แปด ทะลุถึงกัน

นอกจากนี้ยังมีสำนวนอยู่อีกกลุ่มหนึ่งซึ่งอาจจัดอยู่ในกลุ่มตัวเลขที่บ่งปริมาณหรือจำนวนทั้งหมดนี้ได้ สำนวนเหล่านี้มีลักษณะที่ควรศึกษาเป็นอย่างยิ่ง กล่าวคือในยุคสมัยที่สำนวนเหล่านี้ถือกำเนิด ตัวเลขในสำนวนเคยมีความหมายโดยตรง แต่เมื่อกาลเวลาผ่านไป ชาวจีนกลับใช้ความหมายแฝงว่า “ทั้งหมด ทุกอย่าง” ซึ่งเป็นวิธีกล่าวในลักษณะกว้างๆหรือครอบคลุมแทน Wú Huìyīng (1996 : 495 - 496) อธิบายว่า การที่ใช้วิธีกล่าวในลักษณะกว้างๆหรือครอบคลุมแทนการให้ความหมายของตัวเลขนั้นมาจากเหตุผล 2 ประการ คือ ประการแรก สำนวนที่มีตัวเลขบางสำนวนสูญหายไปจากประวัติศาสตร์ และถ้าไม่ได้ตรวจสอบจากพจนานุกรมแล้ว ก็ยากที่จะแจกแจงได้ครบว่าตัวเลขในสำนวนนั้นกล่าวครอบคลุมถึงสิ่งใดบ้าง ประการที่สอง สำนวนที่มีตัวเลขบางสำนวนเป็นสำนวนที่ใช้ในสาขาอาชีพเฉพาะ เช่น สำหรับแพทย์จีนแล้ว เมื่อพูดถึงสำนวน 五臟六腑 wǔ zàng liù fǔ ก็จะสามารถอธิบายได้ว่า wǔ zàng ก็คือ หัวใจ ตับ ม้าม ปอดและไต ส่วน liù fǔ ก็คือ กระเพาะอาหาร ตี กระเพาะปัสสาวะ ช่องตั้งแต่โคนลิ้นผ่านลำคอไปถึงช่องทรวงอก ลำไส้ใหญ่ และลำไส้เล็ก แต่สำหรับคนทั่วไปแล้วก็ยากที่จะอธิบายความหมายได้ครบด้วยเหตุนี้จึงจำเป็นต้องใช้การกล่าวอย่างกว้างๆแทน ตัวอย่างของสำนวนที่จัดอยู่ในกลุ่มนี้ได้แก่

三姑六婆

sān gū liù pó

สาม แม่ชี หก สตรีในบางอาชีพ

หมายถึง พวกผู้หญิงกะเลาะตลาด

sān gū หมายถึง แม่ชี แม่ชีลัทธิเต๋า และแม่ชีหมอดู ส่วน liù pǒ หมายถึง แม่ซักรที่เป็น นายหน้า แม่สื่อ แม่ผด แม่เฒ่า แม่หมอรักษาโรค และแม่หมอดำยา

七情六欲

qī qíng liù yù

เจ็ด อารมณ์ หก ความปรารถนา

หมายถึง อารมณ์และความปรารถนาทั้งหลาย

qī qíng หมายถึง ความดีใจ ความโกรธ ความเศร้า ความหวาดกลัว ความรัก ความเกลียด และความปรารถนา ส่วน liù yù ก็คือ อยาคณะภายในทั้งหก อันได้แก่ หู ตา ปาก จมูก ลิ้น กาย ใจ

นอกจากนี้ยังมี 三班六房 sān bān liù fāng “เจ้าหน้าที่ราชการทั้งสามและขุนนางทั้งหก” หมายความว่า บรรดาเจ้าหน้าที่ราชการและขุนนาง” เจ้าหน้าที่ราชการทั้งสาม ประกอบด้วย นักการทั่วไป นักการที่ทำหน้าที่รับผิดชอบงานที่ต้องใช้กำลัง และนักการที่ทำหน้าที่รับผิดชอบงานทางด้านการวิ่งส่งเอกสารที่ซึ่งต้องอาศัยความรวดเร็ว ส่วนขุนนางทั้งหกนั้น ประกอบด้วย ขุนนางทั่วไป ขุนนางที่ควบคุมดูแลทุกข์สุขของประชากร ขุนนางที่ควบคุมดูแลเรื่องของสังคมและมารยาทในสังคม ขุนนางที่ทำหน้าที่รักษาความมั่นคงของประเทศ ขุนนางที่ควบคุมดูแลความยุติธรรม และขุนนางที่ควบคุมดูแลทางด้านพาณิชย์ ส่วนในลักษณะนี้ยังมี 三綱五常 sān gāng wū cháng “สามหลักห้าจรรยา หมายความว่า แบบอย่างของศีลธรรมที่สำคัญทั้งหลายในสมัยศักดินาของจีน” สามหลัก ประกอบด้วย บิดาเป็นหลักของลูก ประมุขเป็นหลักของขุนนาง สามีเป็นหลักของภรรยา ส่วน ห้าจรรยา นั้นประกอบด้วย เมตตา กตัญญู ทนต่อความทุกข์ สติปัญญา และสัจจะ นอกจากนี้ยังมี 三教九流 sān jiào jiǔ liú “สามสำนักศาสนาเก้าลัทธิ หมายความว่า สำนักปรัชญาทั้งหลายหรืออาชีพต่างๆ” สามสำนักศาสนา ประกอบด้วย ศาสนาขงจื้อ ศาสนาพุทธ และศาสนาเต๋า ส่วนเก้าสำนักนักคิด ประกอบด้วย ลัทธิขงจื้อ ลัทธิเต๋า ลัทธิฮินหยาง ลัทธิปรัชญานิคม ลัทธิหมิงเจีย ลัทธิครกนิคม ลัทธิจิ้งเหิง ลัทธิจ่าเจีย ลัทธิหนงเจีย เป็นต้น

4.1.2.2 ความหมายแฝงที่ไม่เกี่ยวกับจำนวนหรือปริมาณ สามารถแบ่งได้เป็น 8 ลักษณะ คือ บ่งความหมายแฝงว่าวุ่นวาย บ่งความหมายแฝงว่าเปลี่ยนแปลง บ่งความหมายแฝงว่าไม่เปลี่ยนแปลง บ่งความหมายแฝงในเชิงเน้นย้ำ บ่งความหมายแฝงเกี่ยวกับเวลา บ่งความหมายแฝงว่าเพียงลำพัง บ่งความหมายแฝงว่าอย่างเดียวกัน และบ่งความหมายแฝงว่าแต่ละ

4.1.2.2.1 บ่งความหมายแฝงว่าวุ่นวาย

ตัวเลขที่มีความหมายแฝงว่าวุ่นวายในสำนวนจีน มีดังนี้

ก. 三 sān “สาม” ประกอบกับ 四 sì “สี่”

เมื่อ sān “สาม” ประกอบกับ sì “สี่” ไม่ว่าจะเป็นในรูปแบบใดก็ตาม¹ จะให้ความหมายว่า “วุ่นวายและยุ่งเหยิง”

ตัวอย่าง

三翻四覆

sān fān sì fù

สาม พลิก สี่ พลิก

กลับไปกลับมา

說三道四

shuō sān dào sì

พูด สาม พูด สี่

คุยปะปะ

顛三倒四

diān sān dǎo sì

ล้ม สาม กลับ สี่

(พูด กระทำ) สับสนอลหม่าน เลอะเทอะ

丟三落四

diū sān là sì

หาย สาม ตก สี่

ได้น้ำลิมหลัง

ข. 七 qī “เจ็ด” ประกอบกับ 八 bā “แปด”

เมื่อ qī “เจ็ด” ประกอบกับ bā “แปด” ไม่ว่าจะในรูปแบบใดก็ตามในสำนวน² จะให้ความหมายแฝงเช่นเดียวกันกับการใช้ sān “สาม” ประกอบกับ sì “สี่” นั่นก็คือให้ความหมายว่าวุ่นวายและยุ่งเหยิง อย่างไรก็ตาม การประกอบกันของ qī “เจ็ด” และ bā “แปด” ยังให้ความหมายแฝงเสริมว่า “มาก” อีกด้วย

ตัวอย่าง

七拼八湊

qī pīn bā còu

เจ็ด รวม แปด รวม

ผสมปนเปกัน

¹ ดูรายละเอียดประกอบในหน้า 44 - 45

² ดูรายละเอียดประกอบในหน้า 47 - 48

七零八落   เรียกราด เกือบกลาด
 qī líng bā luò
 เจ็ด เศษเล็กเศษน้อย แปร ดกหล่น

雜七雜八   คละปนกันยุ่ง
 zá qī zá bā
 ผสม เจ็ด ผสม แปร

亂七八糟   ผิดคัมขนมยำ
 luàn qī bā zāo
 วุ่นวาย เจ็ด แปร และทะเล

4.1.2.2.2 บ่งความหมายแฝงว่าเปลี่ยนแปลง

ตัวเลขที่บ่งความหมายแฝงว่าเปลี่ยนแปลงในสำนวนจีนมีเพียงรูปแบบ 三 sān “สาม”

ประกอบกับ 二 èr / 兩 liǎng “สอง”

ตัวอย่าง

三心二意   สองจิตสองใจ
 sān xīn èr yì
 สาม ใจ สอง เจตนา

三長兩短   มีอันเป็นไป
 sān cháng liǎng duǎn
 สาม ชาว สอง สั้น

三差二錯   ความผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้น
 sān chā èr cuò
 สาม ผิด สอง พลาด

4.1.2.2.3 บ่งความหมายแฝงว่าไม่เปลี่ยนแปลง

ตัวเลขในสำนวนที่บ่งความหมายแฝงว่าไม่เปลี่ยนแปลงมีเพียง 一 yī “หนึ่ง” และ 二 èr “สอง” ในสำนวนที่ใช้ yī “หนึ่ง” นั้น นอกจากจะใช้ yī “หนึ่ง” เพียงตัวเดียวในสำนวนแล้ว ยังสามารถใช้รูปแบบ 一 A 不 B yī A bù B ส่วน èr “สอง” ที่ให้ความหมายแฝงดังกล่าวนี้มักจะปรากฏร่วมกับคำปฏิเสธ 不 bù / 無 wú ซึ่งมีความหมายว่า “ไม่” เป็น bù / wú èr “ไม่สอง”

ตัวอย่าง

一心無二

yī xīn wú èr

หนึ่งใจ ไม่สอง

ตั้งอกตั้งใจ ไม่คิดถึงเรื่องอื่น

誓死不二

shì sǐ bù èr

ปฏิญาณตาย ไม่สอง

ปฏิญาณตนว่าถึงตายก็ไม่เปลี่ยนใจ
มีปณิธานแน่วแน่

心無二用

xīn wú èr yòng

ใจ ไม่สอง ใช้

ใจไม่แบ่งใช้สองทาง จิตใจมุ่งมั่น

一心一意

yī xīn yī yì

หนึ่งใจ หนึ่งเจตนา

ใจจดใจจ่อ

一成不變

yī chéng bù biàn

หนึ่งก่อรูปเป็น ไม่เปลี่ยน

กรอบที่ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้

一蹶不振

yī jué bù zhèn

หนึ่งล้มลง ไม่ขยับ

พุดลงอย่างไม่มีวันฟื้นคืนมาได้

4.1.2.2.4 บ่งความหมายแฝงในเชิงเน้นย้ำ

ตัวเลขในจำนวนที่บ่งความหมายแฝงในเชิงเน้นย้ำมีดังนี้

ก. 一 yī “หนึ่ง” ประกอบกับ 二 èr “สอง”

ตัวอย่าง

一乾二淨

yī gān èr jìng

หนึ่ง สอง

เรียบร้อยสะอาดหมดจด (gānjìng = สะอาด)

一清二楚

yī qīng èr chǔ

หนึ่ง สอง

ชัดเจนมาก (qīngchǔ = ชัดเจน)

一清二白

yī qīng èr bái

หนึ่ง สอง

บริสุทธิ์เป็นอย่างยิ่ง (qīngbái = บริสุทธิ์)

ข. 千 qiān “พัน” ประกอบด้วย 百 bǎi “ร้อย” หรือ 萬 wàn “หมื่น”¹

ตัวอย่าง

千奇百怪

qiān qí bǎi guài

พัน ร้อย

พิลึกกึกกือ (qíguài = แปลกประหลาด)

千真萬確

qiān zhēn wàn què

พัน หมื่น

ถูกต้องร้อยเปอร์เซ็นต์ (zhēnquè = ถูกต้อง)

千辛萬苦

qiān xīn wàn kǔ

พัน หมื่น

จอมพระราม (xīnkǔ = ลำบาก)

4.1.2.2.5 บ่งความหมายแฝงเกี่ยวกับเวลา

ความหมายแฝงที่เกี่ยวกับเวลาสามารถแบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ บ่งว่าระยะเวลาสั้น และบ่งว่าระยะเวลาชาวนาน

ก. บ่งว่าระยะเวลาสั้น ตัวเลขในสำนวนที่บ่งความหมายแฝงว่า ระยะเวลาสั้น นั้นมีเพียง
— yī “หนึ่ง” โคยใช้ในรูปแบบ — A 一 B yī A ér B

¹ ไม่ว่าจะป็นรูปแบบ — A 二 B yī A èr B ในข้อ ก. หรือ 千 A 萬 B qiān A wàn B ในข้อ ข. ก็ตาม จะเห็นได้ว่า A และ B ในรูปแบบทั้งสองนี้เป็นคำคุณศัพท์ชนิดสองพยางค์ นอกจากนั้นในรูปแบบ 千 A 萬 B เมื่อ A และ B เป็นคำนามหรือคำกริยาแล้ว ตัวเลขในรูปแบบดังกล่าวจะมีความหมายแฝงว่า “มาก” ดูรายละเอียดประกอบในหน้า 81

ตัวอย่าง

一掃而空

yī sǎo ér kōng

หนึ่ง กวาด แล้ว เกือบ

กวาดเรียบ

一哄而散

yī hōng ér sǎn

หนึ่ง เอะอะ แล้ว แยกย้าย

ร้องเอะอะเพียงชั่วคราวแล้วแยกย้ายกันไป

一望而知

yī wàng ér zhī

หนึ่ง ดู แล้ว รู้

มองปราดเดียวก็รู้

ข. บ่งระยะเวลายาว ตัวเลขในจำนวนที่บ่งความหมายแฝงว่า ระยะเวลายาว นั้นมักจะเป็นตัวเลขที่มีความหมายแฝงว่า “ มาก ” ซึ่งได้แก่ 三 sān “ สาม ” 百 bǎi “ ร้อย ” 千 qiān “ พัน ” และ 萬 wàn “ หมื่น ”

ตัวอย่าง

一日三秋

yī rì sān qiū

หนึ่ง วัน สาม ปี

วันหนึ่งยาวราวกับสามปี ใจบรรยายว่า

คนึงคิดด้วยจิตใจที่ร้อนรุ่ม

百年大計

bǎi nián dà jì

ร้อย ปี ใหญ่ โครงการ

โครงการใหญ่ที่ยั่งยืนนาน

千秋百歲

qiān qiū wàn suì

พัน ปี หมื่น ปี

เป็นพันๆหมื่นๆปี

4.1.2.2.6 บ่งความหมายแฝงว่าเพียงลำพัง

ตัวเลขที่มีความหมายแฝงดังกล่าวนี้คือ 一 yī “ หนึ่ง ”

ตัวอย่าง

一意孤行

yī yì gū xíng

หนึ่ง ความเห็น ลำพัง กระทำ

ทำอะไรตามลำพังโดยไม่ฟังคำคัดค้าน

自成一家

มีทัศนคติหรือวิธีการเฉพาะตน

zì chéng yī jiā

ตนเอง ทำให้บรรลุ หนึ่ง ผู้ชำนาญเฉพาะด้าน

一想情願

ความมุ่งมาดปรารถนาของตนเอง

yī xiǎng qíng yuàn

หนึ่ง คิด ความมุ่งมาด

4.1.2.1.7 บ่งความหมายแฝงว่าอย่างเดียวกัน

ตัวเลขที่มีความหมายแฝงดังกล่าวนี้มีเพียงเลข — yī “หนึ่ง” ดังนี้

ก. — yī “หนึ่ง”

ตัวอย่าง

一丘之貉

ตะเทาเดียวกัน

yī qiū zhī hé

หนึ่ง เนินดิน ของ แรคคูน

一脉相傳

ถ่ายทอดมาจากสำนักเดียวกันโดยตลอด

yī mài xiāng chuān

หนึ่ง สายเลือด ถ่ายทอด

ข. — yī “หนึ่ง” ประกอบกับ — yī “หนึ่ง” ในรูปแบบ — A — B yī A yī B โดยที่

A และ B จะต้องเป็นคำที่มีความหมายใกล้เคียงกันและเป็นคำนาม

ตัวอย่าง

一模一樣

เหมือนกันราวกับแกะ

yī mú yī yàng

หนึ่ง เข้าหลอม หนึ่ง แบบ

一心一德

เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน

yī xīn yī dé

หนึ่ง ใจ หนึ่ง จิตใจที่มุ่งมั่นในทางหนึ่งทางใด

4.1.2.2.8 บ่งความหมายแฝงว่าแต่ละ

ตัวเลขที่มีความหมายแฝงว่าแต่ละมีเพียงเลข — yī “หนึ่ง” ประกอบกับ — yī

“หนึ่ง” ในรูปแบบ — A — B yī A yī B โดยที่ A และ B ต้องเป็นคำที่มีความหมายใกล้เคียงกัน หรือมีความหมายที่อยู่ในกลุ่มเดียวกัน นอกจากนี้ A และ B ต้องเป็นคำนามหรือคำกริยาทั้งคู่

ตัวอย่าง

一家一户

แต่ละครัวเรือน

yī jiā yī hù

หนึ่ง บ้าน หนึ่ง ประตู

一言一行

การพูดหรือการกระทำของบุคคลใดบุคคล

yī yán yī xíng

หนึ่ง

หนึ่ง คำพูด หนึ่ง การกระทำ

一舉一動

แต่ละอิริยาบถ

yī jǔ yī dòng

หนึ่ง เคลื่อนไหว หนึ่ง เคลื่อนไหว

4.2. ความหมายของตัวเลขในสำนวนไทย

ตัวเลขในสำนวนไทยมีทั้งที่มีความหมายโดยตรงและโดยนัยดังนี้

4.2.1 ตัวเลขในสำนวนที่มีความหมายโดยตรง

ตัวเลขในสำนวนไทยที่มีความหมายโดยตรงที่ปรากฏพบมีเพียง ตัวเลขในสำนวนที่มีความหมายเกี่ยวกับจำนวนที่เป็นรูปธรรม สามารถแจกแจงได้โดยการนับ ดังตัวอย่าง

ราชสีห์สองตัวอยู่ในถ้ำเดียวกันไม่ได้

หมายถึง คนที่ต่างมีอำนาจหรือมีอิทธิพลยิ่งใหญ่เท่ากันย่อมอยู่ร่วมกันไม่ได้

ชิงปิ่นนัคเดียวได้นกสองตัว

หมายถึง ทำอย่างเดียวได้ผลสองอย่าง ลงทุนครั้งเดียวได้ผลกำไรสองทาง

คนเดียวหัวหยา สองคนเพื่อนตาย

หมายถึง ไปไหนคนเดียวเป็นอันคราษ ไปสองคนมีเพื่อนร่วมทางย่อมอุ่นใจกว่า

คบสองหนองແหลก

หมายถึง ความลับอะไรที่ให้รู้ถึงสองคนแล้วเป็นต้องมีเรื่องยุ่งซากเกิดขึ้น

คาบสองคม

หมายถึง สิ่งที่ทำลงไปอาจให้ผลทั้งทางดีและทางร้ายได้เท่ากันทั้งสองทาง

สองหัวดีกว่าหัวเดียว

หมายถึง สองความคิดดีกว่าความคิดเดียว ร่วมกันคิดร่วมกันปรึกษาหารือ

สามใบเลา

หมายถึง คำที่ใช้เรียกพี่น้องผู้หญิงสามคน

สามไฟ

หมายถึง มีบุตรมาแล้วสามคน

4.2.2 ตัวเลขในสำนวนที่มีความหมายแฝง

4.2.2.1 ความหมายแฝงเกี่ยวกับจำนวนหรือปริมาณ สามารถแบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ คือ ตัวเลขในสำนวนที่บ่งปริมาณหรือจำนวนมาก ตัวเลขในสำนวนที่บ่งปริมาณหรือจำนวนน้อย และตัวเลขในสำนวนที่บ่งปริมาณหรือจำนวนทั้งหมด

4.2.2.1.1 บ่งปริมาณหรือจำนวนมาก

ตัวเลขที่มีความหมายแฝงว่ามีปริมาณหรือจำนวนมากในสำนวนไทย มีดังนี้

ก. ตัวเลข “แปด ” และ “ สิบสอง ”

ตัวอย่าง

แปดเหลี่ยมแปดคม

หมายถึง มีเล่ห์เหลี่ยมมาก มีเล่ห์กลมากมายมาก

แปดเหลี่ยมสิบสองคม

หมายถึง มีเล่ห์เหลี่ยมมาก มีเล่ห์กลมากมายมาก

ข. ตัวเลข “ สิบ ”

ตัวอย่าง

สิบคนเข้าไม้เท่าหนึ่งคนออก

หมายถึง คนภายในครอบครัวที่แยกย้ายออกไปแม้เพียงคนเดียว ข้อมมีค่ามากกว่าคนที่เข้ามาอยู่ใหม่หลายคน

สืบลปากว่าไม่เท่าตาเห็น

หมายถึง มีคนจำนวนมากมาบอกเล่าให้ฟังก็ไม่เท่ากับเห็นด้วยตาของตนเอง

สืบลพ่อค้าไม่เท่าพระยาเลี้ยง

หมายถึง แม้ว่าจะมีพ่อค้าจำนวนมากคอยอุปถัมภ์เลี้ยงดู แต่ก็สู้พระเจ้าแผ่นดินเพียงพระองค์เดียวชุกเลี้ยง ไม่ได้ ใ้กล่าวถึงอาชีพค้าขายว่าสู้รับราชการเป็นขุนนางไม่ได้

สืบลรู้ไม่เท่าชำนาญ

หมายถึง มีความรู้มากเท่าใดก็สู้ความชำนาญที่เกิดจากการได้ทำมาแล้วไม่ได้

ค. ตัวเลขที่เป็นผลคูณของสิบในสำนวน

ตัวอย่าง

ร้อยเล่มเกวียน

หมายถึง มีจำนวนมากมาย

ร้อยสี่ร้อยอย่าง¹

หมายถึง ทำ พูด หรือแสดงต่างๆนานา

ร้อยชู้ก็ไม่สู้เมียเดียว

หมายถึง ภรรยาของตนย่อมดีกว่าหญิงอื่นนับร้อย

4.2.2.1.2 บ่งปริมาณหรือจำนวนน้อย

ตัวอย่าง

สืบลเบี้ยใกล้มือ

หมายถึง ไม่ถึงโอกาสที่ควรได้ ถึงจะน้อยก็ยังดีกว่าไม่ได้

---

¹ ใ้ว่า ร้อยสี่พันอย่าง ก็ได้

4.2.2.1.3 บ่งปริมาณหรือจำนวนทั้งหมด

ตัวอย่าง

มีคนแปดคน

หมายถึง มีคนไปหมดทุกด้าน ไม่เห็นอะไรเลย ใช้หมายถึงว่าไม่รู้เรื่องหรือไม่เข้าใจว่าอะไรเป็นอะไร

เจ็ดร้อย¹ยี่สิบห้า

หมายถึง ท่องเที่ยวไปทั่วทุกหนทุกแห่ง

4.2.2.2 ความหมายแฝงที่ไม่เกี่ยวกับจำนวนหรือปริมาณ สามารถแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ ตัวเลขในสำนวนที่บ่งความหมายแฝงว่าเปลี่ยนแปลง และตัวเลขในสำนวนที่บ่งความหมายแฝงว่า คำ เลว หรือไม่ดี

4.2.2.2.1 บ่งความหมายแฝงว่าเปลี่ยนแปลง

ตัวเลขในสำนวนไทยที่บ่งความหมายว่าเปลี่ยนแปลง มีเพียงตัวเลข สอง เท่านั้น

ตัวอย่าง

นกสองหัว

หมายถึง คนกลับกลอก โกลเล ทำตนเข้าด้วยทั้งสองฝ่าย

ตีสองหน้า²

หมายถึง ไม่ซื่อตรง กลับกลอก เข้าด้วยทั้งข้างโน้นข้างนี้

หมาสองราง

หมายถึง คนที่ทำตัวฝักใฝ่กับทั้งสองฝ่ายที่มักไม่เป็นมิตรกัน โดยหวังประโยชน์เพื่อตนเอง

---

¹ “เจ็ด” มักนิยมใช้กับสิ่งที่เกี่ยวข้องกับน้ำ เช่น เมื่อเด็กกลงเล่นน้ำจะใช้ว่า เล่นเจ็ดหัวเจ็ดหาง หรือ วายเจ็ดหัวเจ็ดหาง คัมภีร์ไศยศาสตร์โบราณว่า ทะเลหรือมหาสมุทรมีเจ็ด ความนิยมจำนวนเจ็ดคงจะสืบเนื่องมาจากโบราณ (สง่า กาญจนาคพันธุ์, 2538 : 471)

² สามารถใช้ว่า “สองหน้า” หรือ “ตีสองหน้า” ก็ได้

สองจิตสองใจ

หมายถึง กังเลใจ ไม่แนใจ

สองฝักสองฝ่าย

หมายถึง มีใจฝักใฝ่ทั้งสองข้าง กังวลทั้งสองฝ่าย คิดคำนึงทั้งสองทาง

4.2.2.2 บ่งความหมายแฝงว่าคำ เลว ไม่ดี

ตัวเลขในสำนวนไทยที่บ่งความหมายแฝงว่า คำ เลว ไม่ดี มีเพียง ตัวเลขห้าเท่านั้น

ตัวอย่าง

ขายหน้าวันละห้าเบี้ย

หมายถึง ต้องอับอายขายหน้าอยู่เสมอ

ห้าแค้น¹

หมายถึง เสียหน้า เสียแค้น เสียที สิ้นท่า หมดความสง่าผ่าเผย สำแดงความไม่มีภูมิออกมาให้เห็น

งามทั้งห้าไร²

หมายถึง ขายหน้า เป็นการพูดประชดว่า ทำไม่ดี ทำให้ต้องเสียชื่อ

¹ จำนวน “ห้า” ถือเป็นจำนวนที่ต่ำที่สุด เช่น สักคินา 5 ไร เป็นสักคินาต่ำที่สุด คำ “ห้าแค้น” แปลว่า มีแค้นเพียงห้า “แค้น” หมายถึง ชั้นเชิง เล่ห์เหลี่ยม “ห้าแค้น” หมายถึงว่ามีแค้นเพียงห้าหรือมีชั้นเชิงเพียงห้าก็ได้ เมื่อทำอะไร ได้เพียงห้าก็แสดงว่าอยู่ในชั้นต่ำ ชั้นเลว ไม่มีค่า ทำให้ต้องเสียหน้า หรือเป็นที่น่าอับอายขายหน้า (สง่า กาญจนาคพันธุ์, 2538 : 637)

² จำนวนห้าไร่นั้นเป็นกำหนดในกฎหมายสักคินา ซึ่งมีมาตั้งแต่สมัยพระเจ้าอู่ทองว่า ทาส ถูกทาส ขาก วนพิท มีนาห้าไร่นั้นเป็นอย่างต่ำที่สุด เข้าใจว่าจำนวน “ห้าไร” นี้เองเป็นที่มาของคำว่า “ห้า” ต่างๆ เช่นขายหน้าวันละห้าเบี้ย ห้าแค้น พนันต่อรองห้าเอาหนึ่ง ฯลฯ (สง่า กาญจนาคพันธุ์, 2538 : 134)